

Sobre la construcció temporal 'un cop / una vegada + participi o oració subordinada'

CARLES RIERA

Per mitjà d'aquest escrit voldríem cridar l'atenció sobre la construcció temporal 'un cop / una vegada... + participi o oració subordinada'¹, ja que hem observat que, en comptes d'usar-hi simplement les locucions esmentades, hi ha qui les fa seguir d'un *que*². Vegem-ho detalladament.

1. 'UN COP / UNA VEGADA + PARTICIPI'

La construcció 'un cop + participi' és enregistrada pels diccionaris; per exemple, pel *Gran diccionari de la llengua catalana* (GDLC), s.v. **cop**, assenyalant que equival a *així que, tot seguit que* (i hauria d'afegir-hi: seguits de verb en temps personal):

Un cop enllestit, vindrem.

Semblantment, la construcció 'una vegada + participi' figura en el DCVB, s.v. **vegada**: *Una vegada*: tot seguit que (també hauria d'afegir-hi: seguit de verb en temps personal):

Una vegada casats, vindran a prendre una caxalada (Vilanova Obres, XI, 73).

Lògicament, davant de participi únicament fem l'estructura *un cop / una vegada* i mai **un cop que / *una vegada que*.

2. 'UN COP / UNA VEGADA + ORACIÓ SUBORDINADA'

En principi i seguint la tradició, les construccions *un cop* o *una vegada* no duen la conjunció *que* quan van seguides d'una oració subordinada. Exemples:

Un cop vaig arribar, me'n vaig anar al llit (DVCB, s.v. **cop**).

Un cop he encès lo cigarro y he hagut de apagar lo misto desseguida, avergonyit de veure aquell munt de carn humana en barreja y confusió... (Joseph ALADERN, *Cartas andorranas*, Tip. Celestí Ferrando, Reus 1892).

1883. *Carta de Fabra als nebots que estiuegen a Camprodon. Un cop ha escrit «Queridos sobrinos» s'adona de l'artificiositat que representa l'ús del castellà* (Joan SOLÀ, *Pompeu Fabra i Poch, semblança biogràfica*, IEC, Barcelona, 2006, p. 5).

Dit de la planta que, un cop ha fructificat, és arrencada i feta rodolar pel vent, talment que es disseminen les llavors (GDLC, s.v. **estepicursor -a**).

Procés mitjançant el qual les cèl·lules d'un fol·licle de De Graaf es converteixen en el cos groc, un cop han madurat i han alliberat l'òvul (GDLC, s.v. **luteïnitació**).

Formar en cinema i en televisió (imatges visuals de l'enquadrament, dels moviments, dels plans, etc.), per imaginar el resultat un cop la pel·lícula o el programa estiguin muntats (GDLC, s.v. **visualitzar**).

Tècnica de visualització d'estructures del cos basada en l'emissió d'ones ultrasòniques a través de la pell cap a l'òrgan a estudiar i la seva recepció una vegada han estat reflectides per ell (GDLC, s.v. **ecografia**).

Rosa de Jericó: *Herba de la família de les crucíferes, pilosa, de fulles ovoides, flors blanques en curt raïm i fruit en silícula ovoide, hispida, bequeruda i amb dos apèndixs transversals, que és pròpia de les zones desèrtiques del Pròxim Orient i del nord d'Àfrica i que, un cop ha fruitat, esdevé molt higroscòpica, recaragola les tiges en temps sec i les estén quan s'humiteja* (Anastatica hierochuntica) (DIEC2, s.v. **rosa**).

Beguda preparada fent una barreja d'una part de mel per dues d'aigua, que es pren generalment un cop ha fermentat (DIEC2, s.v. **hidromel**).

Espai de temps concedit o acordat per al compliment d'un manament, d'un tracte, d'un crèdit, etc., un cop ha vençut el termini (DIEC2, s.v. **espera**).

Capacitat de camp: *Quantitat d'aigua retinguda per un sòl un cop se n'ha escorregut l'aigua gravitatòria* (DIEC2, s.v. **capacitat**).

1. Existeix també la construcció 'un cop + altres elements', enregistrada, per exemple, pel *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB), s.v. **cop**: «Un cop, conj.: quan; després que: *Fugint ben depressa de la puntada de peu que pogués rebre, un cop ja a cames, va respondre*, Oller Rur. urb.»

2. Cf. GDLC (s.v. **vegada**): «una vegada (o una vegada que) Tot seguit queve. Una vegada estiguis llest, avisa'm». Semblantment, el DIEC2 (s.v. **vegada**) enregistra les locucions *una vegada* i *una vegada que* amb el valor de 'tot seguit que'.

Part d'un talonari que hi resta una vegada se n'ha separat el taló, el rebut, etc. (DIEC2, s.v. **matriu**).

Qui sap si, per analogia amb la locució *després que*, avui trobem en la llengua escrita molts exemples amb *que* després de *un cop / una vegada* formant part d'una oració subordinada temporal que situa o delimita cronològicament l'esdeveniment de l'oració principal, bo i expressant una relació de posterioritat d'aquella respecte d'aquesta³. Tal construcció és enregistrada pel DCVB, s.v. **vegada**⁴:

Una vegada que haurem sortit de l'oficina, anirem a dinar.

Tanmateix, no dubtem a desaconsellar-la. Pot haver influït a propagar la construcció *un cop que / una vegada que* el fet que, en alguna ocasió, l'altra construcció, sense *que*, no és del tot clara:

Una vegada el PP va perdre les eleccions generals, van establir els temps necessaris per a assolir el seu objectiu / Una vegada que el PP va perdre les eleccions generals, van establir...

En aquest exemple, quan no hi ha el *que* després de *una vegada*, sembla que entenem que «en una ocasió el PP va perdre les eleccions generals», mentre que quan hi ha el *que* entenem: «després que el PP va perdre les eleccions generals...».

Vegem, ara, més exemples en què sens dubte és millor no posar la partícula *que*:

Una vegada que el riure fàcil s'allunya, apareix la declaració d'intencions → Una vegada el riure fàcil s'allunya...

Un cop que el jurat hagi realitzat la selecció corresponent, i a petició dels interessats, aquests dossiers seran

retornats a ports deguts → Un cop el jurat hagi...

Els serveis religiosos es restabliran una vegada que la instal·lació estigui acabada → Els serveis religiosos es restabliran una vegada la instal·lació estigui acabada.

El resultat és un llibre d'una sorprenent amenitat, un cop que el lector aconsegueix trencar el respecte que li pot merèixer un lèxic que exigeix complexitat → El resultat és un llibre d'una sorprenent amenitat, un cop el lector aconsegueix...

Una vegada que el pla vell hagi desaparegut, obligatòriament haurà de matricular-se de les assignatures del pla nou → Una vegada el pla vell hagi desaparegut...

Un cop que a l'agressor se li prohibeix d'apropar-se, la víctima es pot quedar a l'habitatge com a mínim sis mesos → Un cop a l'agressor...

Un cop que ha dit això es queda tan ample → Un cop ha dit això..., o bé Un cop dit això..., o bé Havent dit això...

Un cop que s'ha seleccionat el descriptor, apareixerà el número de document → Un cop s'ha seleccionat...

Hi ha uns factors clínics o biològics que prediuen l'evolució de la malaltia un cop que ha aparegut → Hi ha uns factors clínics o biològics que prediuen l'evolució de la malaltia un cop ha aparegut.

Si una vegada que has rebut la comanda necessites una factura amb les teves dades fiscals, pots enviar-nos una carta amb una fotocòpia del tiquet de caixa o albarà → Si una vegada has rebut...

Un cop que ja se li hagi diagnosticat la malaltia celíaca, és recomanable que

segueixi una dieta sense gluten durant tota la vida → Un cop ja se li hagi diagnosticat...

Una vegada que se n'ha fos una certa quantitat, s'injecta aire a pressió pel tub interior produint-se l'ascensió del sofre fins a la superfície → Una vegada se n'ha fos una certa quantitat...

El problema és que una vegada que llevés el disc dur extern, l'ordinador no funciona → El problema és que una vegada llevés...

Una vegada que es va fundar la colònia, una sèrie de fets van passar a la Hispaniola → Una vegada es va fundar...

Un cop que s'imposa l'aplicació del Tractat, els clergues s'hi resisteixen de forma diversa: uns amb les armes i altres des de la no-violència → Un cop s'imposa... ♦

BIBLIOGRAFIA

- BOSQUE, Ignacio; Violeta DEMONTE, *Gramàtica descriptiva de la llengua espanyola*, 1, 2, 3, Espasa, Madrid 1999.
- DCVB = *Diccionari català-valencià-balear* (10 volums), Palma de Mallorca 1930-1968.
- GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1998.
- DIEC2 = *Diccionari de la llengua catalana*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2007.

3. Cal tenir present que sí que ocorre, en català, el fragment 'un cop que / una vegada que + verb o altre element', però no amb el valor de què aquí tractem. Vegem els següents exemples, que són del tot diferents dels aportats en el cos d'aquest apartat:

- *El síndic de Greuges, Rafael Ribó, ha advertit més d'un cop que els retorns es fan amb una contundència desaconsellable i sense garanties.*
- *Jo li he insistit més d'una vegada que no faci cas dels dissidents.v*
- *Els dos gols no els hagueren anul·lat; per un cop que apliquen la llei... (notem que, en aquest cas, el que fa de pronom relatiu).*
- *Qui pot fer una broma tan pesada? Per una vegada que m'animaria a anar*

a les llistes, per una vegada que deixaria de costat els meus principis... (semblantment al cas anterior, aquí que és un relatiu).

- *Donar un cop que danya l'organisme (d'alguí), especialment que produeix una solució de continuïtat (DIEC2, s.v. ferir) (que novament relatiu). Recordo que un cop que tornaves de la festa... (que també relatiu).*
- 4. En castellà trobem també la construcció 'una vez que... + verb', com podem veure en l'exemple següent: *No te olvides de escribirnos una vez que estés instalada* (extret de la *Gramàtica descriptiva de la llengua espanyola*, vol. 2, p. 3312).